

Р. В. Ющук,
аспірант Інституту адміністрування, державного управління
та професійного розвитку, Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0169-6198>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.15.255

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН ЯК ФОРМИ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

R. Yushchuk,
Postgraduate student of the Institute of Public Administration, Governance
and Professional Development, Lviv Polytechnic National University

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC PARTICIPATION OF CITIZENS AS A FORM OF PARTICIPATION IN LOCAL GOVERNMENT

У статті здійснено аналіз стану електронної участі громадян як форми партисипації у місцевому самоврядуванні та визначено перспективи розвитку електронної участі громадян. Розкрито поняття "електронної участі" як сприяння громадській активності та відкритому управлінню за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Аналіз сутності та стану індексу електронної участі показав, що за останні п'ять десятиліть роль цифрових технологій у державному управлінні значно зросла: наразі понад 80% держав-членів Організації Об'єднаних Націй використовують технології для процесів публічного управління. Здійснено аналіз Концепції електронної участі через такі її компоненти як: електронна інформація, зокрема забезпечення можливості участі шляхом надання громадянам публічної інформації та доступу до інформації без або на вимогу; електронна консультація, зокрема залучення громадян до участі та обговорення державної політики та послуг; прийняття електронних рішень, зокрема розширення прав і можливостей громадян шляхом спільної розробки варіантів політики та спільного виробництва компонентів послуг і способів їх надання. Визначено перспективи розвитку такої форми участі громадян у науці як предмет подальших досліджень (визначивши основні цілі дослідження у даному напрямку) так і у практиці публічного управління (зокрема, з врахуванням глобальних тенденцій).

Враховуючи наявні дослідження та наукові доробки, у статті виділено три цілі, які необхідно досягнути у перспективі наступних досліджень. Перша — полягає у зборі, узагальненні, аналізі та систематизації даних про точність і значущість попередніх досліджень, опублікованих у літературі. Друга мета полягає в тому, щоб надати комплексне бачення результатів та взаємозв'язку між проблемами, які оточують електронну участь. Третя мета полягає в тому, щоб визначити перешкоди та прогалини, які необхідно усунути шляхом проведення подальших досліджень у майбутньому. Ця робота проводиться систематично, щоб надати практикам та науковцям, які працюють у сфері електронного урядування та електронної участі, чітку картину та переконливі докази сучасного стану електронної участі громадян.

The article analyzes the state of electronic participation of citizens as a form of participation in local self-government and identifies the prospects for the development of this form of citizen participation. The concept of "electronic participation" is revealed as the promotion of public activity and open management with the help of information and communication technologies. An analysis of the substance and status of the e-Participation Index showed that over the past five decades, the role of digital technologies in public administration has grown significantly: currently more than 80% of United Nations member states use technology for public administration processes. The analysis of the concept of electronic participation is based on its components such as: electronic information: ensuring the possibility of participation by providing citizens with public information and access to information without

or on demand; electronic consultation: engaging citizens to participate and discuss state policies and services; electronic decision-making: empowerment of citizens through joint development of policy options and joint production of service components and methods of their provision. The prospects for the development of this form of citizen participation in the context of both science (having determined the main goals of research in this direction) and the practice of public administration (in particular, taking into account global trends) have been determined.

Taking into account the available research and scientific developments, the article highlights three goals that must be achieved in the perspective of further research. The first consists in the collection, generalization, analysis and systematization of data on the accuracy and significance of previous studies published in the literature. The second aim is to provide a comprehensive view of the outcomes and interrelationships between the issues surrounding e-participation. A third objective is to identify barriers and gaps that need to be addressed through further research in the future. This work is conducted systematically to provide practitioners and scholars working in the field of e-government and e-participation with a clear picture and compelling evidence of the current state of e-citizen participation.

Ключові слова: міське самоврядування, партисипація, територіальна громада, децентралізація, місцевий розвиток, електронна участь.

Key words: local self-government, participation, territorial community, decentralization, local development, electronic participation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Концепція електронного урядування викликала значний інтерес з боку науковців та практиків. Проекти електронного урядування змінили спосіб, за яким державні установи спілкуються, обмінюються контентом, співпрацюють та взаємодіють з громадянами. Сьогодні системи електронного урядування є важливими ресурсами для полегшення роботи уряду та взаємодії з іншими людьми та організаціями для співпраці один з одним. Незважаючи на наявність автентичних досліджень щодо тенденцій електронного урядування, все ще існує потреба у проведенні всебічного огляду та об'єднанні результатів попередніх досліджень, а також визначенні актуальних проблем, пов'язаних з електронною участю в контексті ініціатив електронного урядування.

Стратегія електронного урядування окреслила кілька очікуваних переваг, серед яких підвищення ефективності роботи, підвищення суспільної довіри, краща відкритість, усунення адміністративної та фінансової корупції та, зрештою, сприяння демократичному врядуванню. Тому, з точки зору всіх залучених стейкхолдерів, необхідно було б дослідити, чи відповідають проекти електронного урядування своїм цілям.

Розгортання електронного урядування дозволяє урядам управляти своїми інституціями більш ефективно та результативно. Уряди мають на меті реалізацію ініціатив електронного урядування через відсутність взаємодії громадян, недовіру до інституцій та незадоволеність роботою уряду. Однак багато урядів продовжують боротися з прийняттям рішень електронного урядування і не відповідають очікуванням користувачів. Серед зусиль, спрямованих на подолання викликів, — залучення зацікавлених сторін до процесів розробки та прийняття рішень щодо електронних послуг. Тому електронна участь (e-participation) може мати вирішальне значення для сприяння більш широкій участі у прийнятті рішень та державній політиці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику партисипації в місцевому самоврядуванні вивчали у своїх працях чимало вітчизняних та іноземних науковців, зокрема вона прослідковується у наукових працях таких вітчизняних як І. Абрам'юк, Г. Боднар, А. Васіна, Ю. Дзюбенко, І. Забокрицький, М. Коваленко, В. Ковальчук, К. Мануїлова, В. Нестерович, А. Пехник, М. Ставнійчук, М. Требіна. Теоретичні основи концепції та емпіричні дослідження електронної демократії розглядалися у працях відомих зарубіжних учених, таких як: Р. Гібсон, Р. Катц, С. Коулман і П. Норріс, Дж. Несбіт і П. Ебурдін, М. Порат, Т. Стоуньєр та багато інших. Нормативно-правова база дістала активний розвиток з моменту прийняття Концепції розвитку електронної демократії в Україні [1].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз стану електронної участі громадян як форми партисипації у місцевому самоврядуванні та визначення перспектив розвитку такої форми участі громадян. Для досягнення мети поставлено такі завдання: розкрити поняття "електронної участі", "індексу електронної участі"; проаналізувати основні складові компоненти концепції електронної участі; визначити перспективи розвитку електронної участі громадян у контексті як науки (визначивши основні цілі дослідження у даному напрямку) так і практиці публічного управління (зокрема, з врахуванням глобальних тенденцій).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Електронна участь — це сприяння громадській активності та відкритому управлінню за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Все більше доказів вказують на швидке поширення електронної участі як інструменту залучення та зміцнення співпраці

між урядами та громадянами. Його метою є покращення доступу до інформації та державних послуг, а також сприяння участі у формуванні політики, як для розширення прав і можливостей окремих громадян, так і на благо суспільства загалом.

Індекс електронної участі (англ. — Electronic Participation Index (EPI)) є додатковим індексом до опитування ООН щодо електронного урядування. Розуміння електронної участі починається як обов'язкова умова інформативного рівня, під час якого уряд надає своїм виборцям основну інформацію, що веде до другої, двосторонньої форми, коли людей запрошують висловити свою думку урядам, і, нарешті, "варіанту партнерства", під час якого громадяни стають головною дійовою особою, очолюючи процес вироблення політики. Остання структура тісно пов'язана з типом трирівневої структури в рамках Е-участі ООН. Таким чином, з моменту свого заснування опитування 2003 року, EPI є багатогранною структурою, що складається з трьох основних компонентів, а саме: електронної інформації, електронних консультацій та електронного прийняття рішень [2].

Тенденція зростання ролі цифрових технологій у публічному управлінні сприяла еволюції практик електронного урядування. Зокрема, електронна участь стала нормою в політиці та прийнятті рішень у зростаючій кількості країн і ключовим фактором, що сприяє досягненню Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, коли уряди та люди розвивають важливі здібності до створення, спільного використання цифрових ресурсів, які дозволяють їм взаємодіяти один з одним різними способами. Ці практики є поширеними та швидко розвиваються, особливо в надзвичайних ситуаціях, таких як пандемія COVID-19, воєнний стан тощо. Аналіз спрямований на поглиблення розуміння того, як уряди адаптуються для підвищення здатності та спроможності людей брати участь у цифровому управлінні, що, зрештою, є фундаментальним аспектом для побудови кращих, ефективніших та підзвітніших інституцій та побудови сталих та інклюзивних суспільств, не залишаючи нікого без уваги.

Цифрові технології проклали собі шлях у суспільство: понад 80% країн (162 держави-члени Організації Об'єднаних Націй) використовували ці технології в державному управлінні [3]. У контексті Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року електронна участь все частіше визнається ключовим фактором, що сприяє сталому розвитку та загальною метою, щоб ніхто не залишився осторонь. Крім того, виклики, пов'язані з пандемією COVID-19, зміцнили інструментальну та внутрішню цінність електронної участі для державних адміністрацій в ефективному наданні публічних послуг та спільній розробці підходів до вирішення питань, що становлять спільний інтерес.

Концепція електронної участі базується на таких компонентах як:

- електронна інформація: забезпечення можливості участі шляхом надання громадянам публічної інформації та доступу до інформації без або на вимогу;
- електронна консультація: залучення громадян до участі та обговорення державної політики та послуг;
- прийняття електронних рішень: розширення прав і можливостей громадян шляхом спільної розробки ва-

Таблиця 1. Індекс електронної участі (EPI) України за 2022 рік

Website	National Portal
Region	Europe
Sub-Region	Eastern Europe
Income	Lower middle income
Income Value	2,388 USD, GNI per capita
Population	44,657,704
E-Government Development Index	0.8029 Rank 46 of 193
E-Participation Index	0.6023 Rank 57 of 193

Джерело: [4].

ріантів політики та спільного виробництва компонентів послуг і способів їх надання.

Так, на першому рівні електронної участі — е-інформування — оцінюється наявність на веб-сайтах установ архівованої інформації щодо напрямів політики уряду, поточної діяльності органів державної влади, бюджету, законодавчої бази або наявність посилань на джерела такої інформації; наявність інформації щодо прав громадян на доступ до публічної інформації, наборів відкритих даних та інструкції щодо їх використання, тощо. На другому рівні — е-консультації — наявність на веб-сайтах онлайн інструментів, які використовуються для проведення електронних консультацій з громадськістю, зокрема, посилань на соціальні мережі, онлайн форуми, інші спеціально створені для онлайн обговорення інструменти; онлайн голосування, електронні петиції. Для реалізації третього рівня електронної участі — е-рішення — на веб-сайтах мають бути опубліковані календарі подій, які пов'язані з електронною участю; правила електронної участі, оголошення про державні закупівлі та про їх результати, інформація про результати проведених електронних консультацій із громадськістю, зокрема, щодо внеску громадськості у прийняття рішень. Електронна участь на цьому рівні також передбачає можливість проведення електронного голосування, що здійснюється через захищені системи.

EPI країни відображає механізми електронної участі, які запроваджуються урядом порівняно з усіма іншими країнами. Мета цього впровадження полягає не в тому, щоб приписати якусь конкретну практику, а в тому, щоб дати уявлення про те, як різні країни використовують онлайн-інструменти для сприяння взаємодії між урядом та його народом, а також між людьми на благо всіх. У табл. 1 представлено EPI України за 2022 рік.

Упродовж останніх двох десятиліть майже всі уряди приділяли особливу увагу використанню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як засобу підвищення продуктивності та ефективності. Ініціативи електронного урядування спрямовані на підвищення ефективності всіх державних послуг шляхом використання офіційних веб-сайтів та платформ, таким чином сприяючи більш інтерактивному середовищу між громадянами та державними установами.

Упродовж останнього десятиліття тема електронної участі набуває все більшого значення. Дослідження електронної участі продемонстрували безліч успіхів і невдач, але їм бракує системних підходів, що інтерпретують причини невдач і те, як вони відбуваються. До цього часу не сформовано або прийнято консенсус серед науковців щодо концепції електронної участі, яка могла б вплинути на зростання та зрілість дослідницької галузі.

Незважаючи на те, що уряди мають справу з дедалі складнішими соціально-технічними питаннями, вони намагаються розробити нові стратегії, які спираються на передові ІКТ. Виникає необхідність розвитку структур, заснованих на активній участі багатьох державних і приватних партнерів, є в основі просування ініціатив електронного урядування та створення суспільної користі.

У цьому сенсі не можна стверджувати, що платформи електронної участі є однією з найважливіших рис демократії. Рівень е-участі є одним з інтегральних індикаторів моніторингу, який використовується Департаментом ООН з економічних і соціальних питань (UNDESA) для оцінки розвитку ініціатив електронного урядування [5]. Згідно з щорічними звітами ООН, рівень електронної участі все ще низький у більшості країн, що розвиваються, а також коливається в країнах з найвищим рейтингом.

Ініціативи електронного уряду, особливо в аспекті електронної участі, просуваються вперед паралельно зі зростанням ІКТ. Уряди в усьому світі інвестують значні кошти в цифрові ініціативи для створення спільних знань з активно залученими громадянами, але такі проблеми, як відсутність сталої взаємодії та якості участі, все ще залишаються нерозв'язаними [6].

Враховуючи наявні дослідження та наукові роботи, доцільно є виокремити три основні цілі. Перша — полягає у зборі, узагальненні, аналізі та систематизації даних про точність і значущість попередніх досліджень, опублікованих у літературі. Друга мета полягає в тому, щоб надати комплексне бачення результатів та взаємозв'язку між проблемами, які оточують електронну участь. Третя мета полягає в тому, щоб визначити перешкоди та прогалини, які необхідно усунути шляхом проведення подальших досліджень у майбутньому. Ця робота проводиться систематично, щоб надати практикам та науковцям, які працюють у сфері електронного урядування та електронної участі, чітку картину та переконливі докази сучасного стану електронної участі громадян. Для досягнення заявлених цілей цього дослідження доцільно поставити чотири дослідницькі запитання, а саме:

1. Які питання/проблеми пов'язані з електронною участю?
2. Чи існують теорії/моделі, які вирішують ці проблеми або першопричину?
3. Які фактори спричиняють проблеми?
4. Чи існує кореляція між виявленими факторами, що спричиняє проблеми?

Відповіді на ці запитання приведуть до кращого розуміння того, як поточні проекти, які реалізуються в рамках ініціатив електронного уряду, просуваються з

точки зору залучення зацікавлених сторін, зокрема громадян, відповідно до розвитку ІКТ.

Література:

1. Концепція розвитку електронної демократії в Україні: розпорядження Кабінету міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/print>.
2. Краснопольська Т.М., Милосердна І.М. Компоненти електронної демократії в умовах переходу до електронного правління. Актуальні проблеми політики. 2020. Вип. 66. С. 58—64.
3. UN DESA. 2020. E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. Technical Report. Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
4. Country Selector. Ukraine. Official website of United National, available at: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine/dataYear/2022>.
5. Recommendation CM/Rec(2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy): Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies, available at: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.
6. United Nations. 2022. E-Government Development Database, available at: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution "Concept of development of electronic democracy in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/print> (Accessed 05 July 2024).
2. Krasnopol's'ka, T.M. and Myloserdna, I.M. (2020), "Components of e-democracy in the conditions of the transition to e-government", *Aktual'ni problemy polityky*, vol. 66, pp. 58—64.
3. UN DESA (2020), E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. Technical Report. Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
4. Official website of United National (2022), "Country Selector. Ukraine", available at: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine/dataYear/2022> (Accessed 05 July 2024).
5. Committee of Ministers (2009), "Recommendation CM/Rec(2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy)", available at: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf (Accessed 05 July 2024).
6. United Nations (2022), "E-Government Development Database", available at: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center> (Accessed 05 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.07.2024 р.